

חולין קכג

משה שווערד

1. עיין במראה מקומות לדף קכב

2. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כז

אם ת"ח רשאי להתפלל ביחידות באשר שרוצה ללמוד בזמן מאוחר בלילה ויקשה לפניו לקום להתפלל בצבור תענית י"ז בתמוז יהפכה השי"ת לששון ולשמחה תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר אליעזר דוד הירש שליט"א.

הנה להתפלל בעשרה הוא חייב מצוה על האדם ולא רק הדור ומעלה בעלמא דהא לפרש"י פסחים דף מ"ו וחולין דף קכ"ב מחוייב לילך עד ד' מילין כשהוא לפניו בהולך בדרך אף שטוב לפניו יותר ללון כאן, וגם מחוייב לחזור לאחוריו עד מיל ונפסק כן בש"ע סימן צ' סעיף ט"ז, ומזה מובן שעד מיל מחוייב לילך אף כשהוא בביתו ומפורש כן בערוך השלחן סעיף כ' ובמ"ב ס"ק נ"ב. **ובעצם היה מסתבר כשהוא בביתו לחייבו גם יותר ממיל בדדרך הקלו שלא לחזור לאחוריו יותר ממיל מפני הצורך שיש לו לבא למקום שהולך לשם, וגם שהוא רק עראי, אבל כשהוא בביתו אין טעם להקל לו ובפרט שהוא לבטל בקביעות.** אך לא ידוע איזה שיעור דאין למילף מד' מילין דהולך בדרך לפניו שצריך לילך לשם גם מצד דרכו ואין לו טרחא, רק זה שהיה יותר רוצה ללון בכאן אבל מביתו שהוא לטרוח בשביל תפלה בצבור אולי אינו מחוייב לטרוח בהליכה דד' מילין, ולכן אולי משום שלא הוזכר שיעור ליושב בביתו אין להחמיר ביותר ממיל שמצינו שיעור זה בהולך בדרך לחזור לאחורין כדסובר בעה"ש ובמ"ב.

עכ"פ כיון שחזינו שצריך לטרוח הרבה מוכרחין לומר שהוא חייב מצוה על האדם להתפלל בעשרה, ומה שלא חייבו אף לטרוח טובא הוא משום דאף במ"ע דאורייתא איכא שיעורים שלא כבאיסורים שבכל אופן אסור דלא נחשב אונס לא בהוצאת ממון ולא בטירחא להתיר האיסורין, דהא כשצריך להוציא הרבה ממון הוא אונס לפוטרו מהעשה, לכן גם טירחא היה שייך להחשיב אונס אך הוא אונס קטן לגבי מצות הרבה אף באלו שהן רק מדרבנן, ולכן במצוה זו דהצריכו להתפלל בצבור הקלו להחשיב זה לאונס כשהוא הולך יותר ממיל. והטעם אולי מכיון שעושה עכ"פ מעשה מצוה דתפלה באותה שעה הקלו לפוטרו ממצוה זו דבצבור דוקא אף באונס קטן זה דטירחא, ול"ד לשאר מצוה אף דרבנן שלא יעשה כלום בענין המצוה כשיתעצל שלכן החמירו שלא יתחשב לאונס אלא הוצאת ממון בסך גדול ולא טירחא אף גדולה, אבל בתפלה שעושה עכ"פ מצוה דתפלה הקלו עליו במתעצל בשביל טירחא גדולה דהליכה יותר ממיל שלא יצטרך לילך לקיים גם תפלה בצבור.

ואין לדייק מלשון ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הצבור שבסעיף ט' /סי' צ' / לומר שהוא רק מעלה בעלמא, דגם על חייב שייך לשון זה, דהוא מכיון שטירחא מרובה כהליכה יותר ממיל פטור, הרי יש לדמות גם שאר טירחות שמזדמן לאדם לומר שהוא כטירחא דיותר ממיל, אבל כיון דיצטרך בעצמו לדון זה שיש דבר שהוא טירחא לזה ולא לזה, לכן אמר לשון ישתדל אדם דהכוונה הוא שלא יקל לדמות כל טירחא לטירחא דיותר ממיל אלא יחמיר בהרבה פעמים שלא יהיה לו ברור שהוא טירחא גדולה דצריך שידון בכובד ראש על זה.

ואף שבגמ' ברכות דף ח' איתא שהוא משום דבצבור נשמע ומתקבל התפלה וכן הוא ברמב"ם רפ"ח מתפלה, מסתבר שזה עצמו עושה החיוב דאם לא היה אפשריות לתפלתו של האדם להתקבל אפשר שלא היתה תפלה כלל ולא היה יוצא ידי מצות תפלה, ורק מכיון שכל תפלה אפשר שתתקבל יוצא אדם במצות תפלה משום שאף אדם שלא זהיר במצות אפשר שיש לו זכות שתתקבל תפלתו לרצון בזכות אבותיו וגם

בזכות האמונה בהשם ית' וקיומו מצות תפלה עתה. וראיה לזה משיטת הר"י בתוס' /ברכות/ דף כ"ב דלרמב"ם שבנמצא צוה במקום שהיה צריך להסתפק שמה יש שם צוה הואיל וחטא תפלתו תועבה דצריך לחזור ולהתפלל משום דהואיל וחטא בתפלה זו שלכן היא תועבה ולא תתקבל בודאי מחמת החטא שבתפלתו גופה הוא כלא התפלל כלל וכן איפסק בש"ע סימן ע"ו סעיף ח' ובסימן פ"א סעיף ב' להר"י ונה ואף ל"ק דבש"ע משמע דאינו חוזר איתא במג"א סק"ד שהוא מחמת דכיון שלא היה בתוך ד' אמות שלו לא אמרינן דהו"ל לבדוק, והוא משום דסובר דכמלא עיניו הוא רק מלא יראה וכל שלא ראה ליכא איסור תורה אלא רק מדרבנן ולא הטריחוהו לבדוק כדפ"ה הפמ"ג באשל אברהם שם, אבל גם הוא מודה דבתוך ד' אמות כשלא בדק והיתה שם צוה שצריך לחזור ולהתפלל, וכן פסק בר"ס צ"ב בנצרך לנבקי דתפלתו תועבה שצריך לחזור ולהתפלל, והוא מצד החטא לא מצד הצוה שנמצא שם דאם מצד הצוה היה לן להצריכו לחזור ולהתפלל אף בנמצא במקום שלא היה צריך לבדוק וכן אף אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה לנבקי אלמא דהוא רק משום החטא דבשביל זה שהתפלל בחטא הוא ודאי שלא תתקבל תפלה זו **ותפלה כשליכא אפשריות להתקבל אינה תפלה כלל. ולכן כיון שבצבור נשמעת תמיד ותפלת יחיד אף של אדם גדול וצדיק אינו ברור שתתקבל יש חייב על כל אדם שיתפלל בצבור והוי טעם זה שתפלת הצבור נשמעת יותר עצם הדין ממילא.**

עכ"פ תפלה בצבור הוא חיוב וא"כ אין שייך לחלק בין ת"ח לסתם אדם אם אינו כרשב"י וחבריו שרשאים לבטל גם עיקר תפלה שדין זה ליכא לת"ח שבזמננו. ומש"כ הרמ"א בסעיף י"ח דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל בביהמ"ד הקבוע לו, הוא משום מעלת היכא דגרסי שהוא לשיטת התוס' /ברכות/ דף ל' אף ביחידות עדיף מבצבור, ומש"כ שדוקא בתורתו אומנתו בארתי בספרי אגרות משה על או"ח סימן ל"א שהוא הכרעת הרמ"א עצמו לסמוך על הי"א במי שתורתו אומנתו אף בזמננו אף שלפטור מתפלה ליכא דין תורתו אומנתו עיין שם שהם דברים מוכרחין. וא"כ הוא רק כשהצבור מתפללין בביהמ"ד ולא בביהמ"ד במקום שגרסי שאז מדינא א"צ הת"ח לילך לביהמ"ד להתפלל בצבור ואדרבה עוד עדיף לו להתפלל בביהמ"ד, וגם בזה מסיק הרמ"א שלא ירגיל עצמו לעשות כן כדי שלא ילמדו ממנו ע"ה ויתבטלו מביהמ"ד, אבל כשגם הצבור מתפללין בביהמ"ד מקום דגרסי ליכא שום היתר לת"ח אף לפעם אחד להתפלל ביחיד, אף שהוא משום שבשביל למודו טוב לו יותר להתפלל ביחיד כיון שבזמננו ליכא דין תורתו אומנתו ליפטר מתפלה ליכא גם ליפטר מתפלה בצבור כשליכא טעם דמקום דגרסי כגון בעובדא זו שהוא בשיבה דליקוואוד דבני הישיבה מתפללים בצבור בהישיבה דהוא מקום דגרסי ליכא היתר לשום ת"ח להתפלל ביחיד אף שגם הוא יתפלל במקום דגרסי, וכ"ש כשהוא לא יוכל להתפלל במקום דגרסי שהוא בהישיבה אלא בביתו שודאי ליכא היתר.

אך אולי לפי השני שכתבתי שם שר' יונה אליבא דהרמב"ם מתיר בתורתו אומנתו דזמננו שלא להתבטל מלמוד תורה בשביל תפלה בצבור מכיון שמצינו דלמי שתורתם אומנתם כרשב"י וחבריו היו פטורין גם מתפלה עצמה, יש קצת לומר דאף בליכא חשיבות היכא דגרסי נמי אם יש לו בטול יהיה פטור מלהתפלל בצבור. אבל האמת שרק באיכא מעלת דמקום דגרסי פטור בשביל בטול תורה, דהא מפורש בגמ' ע"ז טעם דאין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, אך שסובר דבשביל זה לבד עדיף תפלה בצבור אף שהוא בביהמ"ד נ"ר ורק בצירוף בטול תורה סובר ר' יונה שיוזא הרמב"ם שרשאי להתפלל ביחידות, ולכן בעובדא זו שגם הצבור מתפללין בביהמ"ד דגרסי גם לפירוש זה ליכא היתר להתפלל ביחיד אף בשביל בטול תורה. ובעצם איני רואה שיש כאן בטול תורה דיכול לסדר סדר למודו באופן שלא יתבטל מתפלה בצבור דלעומת שעה סדרו ללמד בזמן מאוחר בלילה, הרי יכול לסדר שילמוד אותו הזמן ביום בשעה שמבטל עתה ביום בשביל זה, ולא יצטרך לבטל תפלה בצבור וכל המצוות המסתעפים מזה לשמוע קדיש וקדושה וברכו ועניית הרבה אמנים שלא יוכל לקיים המתפלל ביחיד. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף קכג. ת"ר ליגיון העובר ממקום למקום.
פרש"י גידוד העוברים להלחם על בית מלחמתם. כתב בתפארת יעקב דמיירי שנלחמו בכל המקומות עם ישראל, אבל במקום דנלחמתם עם הנכרים הא כתיב (חקת יט) "אדם כי ימות באהל" ורק ישראל מטמאין באהל [עי' יבמות סא.], וע"כ הך ממקום למקום הכוונה במקום שישאל דרין שם ומלחמתם עם ישראל, וצ"ע בלשון רש"י דמשמע שהם הולכין עכשיו להלחם ועוברין כאן, א"כ למה ניחוש לעור אדם מישראל עי"ש, וכתב דמשו"ה השמיט הרמב"ם הך ברייתא, דס"ל כהך תנא [עי' יבמות סא.]. דעכו"ם מטמאין באהל כישראל, ואנן כר"ש קי"ל דקברי עכו"ם אינן מטמאין, ולכן לא חיישינן לעור אדם בלגיונות.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד א

שארין לך כל לגיון וכו'. צ"ל דהוי ודאי, דאל"כ אין לטמאות הבית משום חשש בעלמא, שהרי לל"ק לעיל עור אדם מטמא רק מדרבנן ומספק אינו מטמא.

שם. צ"ל דסוגיין אזלא כרבנן דסברי דאיכא טומאת אהל אף בעכו"ם, ולא דרשי מקרא דאתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם, דהא בודאי הוו רוב עכו"ם.

שם. ברמב"ן בב"ב הקשה דתיפו"ל דהלגיון מטמא באהל מצד החרבות שבידם, דהא חרב הרי הוא כחלל. ות"י דאם יש להו חרבות הרי זה ניכר וא"צ התנא לאשמועינן, דזיל קרי בי רב דחרב ה"ה כחלל. ואפשר לומר עוד ע"פ המבואר בנזיר דמשמע נזיר מדכתי' ויך מהם שלשים איש וגו', ומשני דדילמא גוססין שוינן. נמצא שאף אם משתמש בחרב אי"ז מוכרח שהמית בו. אולם הרמב"ן נקט דמסתבר שהחרב נגעה במת ממש.

5. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא/ב

אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת יש [להם] ברומי אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חגור ומלבישין אותו בגדי אדם הראשון ומניחין לו בראשו קרקפלו של רבי ישמעאל ותלו ליה [בצואריה] מתקל [ר'] זוזא דפיזא ומחפין את השווקים באינך ומכריזין לפניו סך קירי פלסתר אחוה דמרנא זייפנא דחמי חמי ודלא חמי לא חמי מאי אהני לרמאה ברמאותיה ולזייפנא בזייפנותיה ומסיימין בה הכי ווי לדין כד יקום דין אמר רב אשי הכשילן פיהם לרשעים אי אמרו זייפנא אחוה דמרנא כדקאמרי השתא דאמרי דמרנא זייפנא מרנא גופיה זייפנא הוא

6. תורת חיים על חולין דף קכג/א

שהרי קרקפלו של רבי ישמעאל מונח בראש מלכים. הכי איתא בפרק קמא דעבודה זרה עוד אחרת יש להם בעיר אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חגור ומלבישין אותו בלבושו של אדם הראשון ומניחין לו קרקפלו של רבי ישמעאל בראשו וכו' **ונראה דלכך עושין דברים הללו לפי שצריך הצלחת ישראל בזמן שבית המקדש קיים היתה בשלשה דברים בכהונה ונבואה ומלכות** כדפירש רש"י ז"ל גבי הוא עשך ויכננך בכל מיני בסיס וכן מכם כהנים מכם נביאים מכם מלכים כרכא דכוליה ביה מיום שחרב בית המקדש נתבטלו ממנו: **ולכך המה באים להתפאר עצמן ולהראות שיש להן דמיון מאותן שלשה דברים אשר עיקר ההצלחה תלויה בהן ולהכי מביאין אדם אחד ועושין אותו כדמות מלך וכהן ונביא ולכך מרכיבין אותו על אדם חגור רמז למלכות שהן מולכין עלינו** כדפירש רש"י ז"ל שם כלומר עדיין עשו שליש על יעקב ובפרק שואל נמי קאמר ההוא עובד כוכבים דעל סוס מלך **ומלבישין אותו בלבושו של אדם הראשון רמז לכהונה** כדאיתא בבראשית רבה לגבי ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור שבהן היו הבכורות משתמשין ופי' שהעבודה היתה אז בבכורות. **ומניחין לו קרקפלו של רבי ישמעאל בראש רמז לנבואה של העובדי כוכבים אשר המה דורשים אל מעוננים וקוסמים לידע עתידות** וכמו שנאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נביא מקרבך מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון ולהכי מסיימין וי לדין כד יקום דין כמו שכתוב ולאום מלאום יאמץ שלעלית תחזור לנו המלוכה ונצליח בשלשון כמקדם:

• עיין עוד לקמן במראה מקומות

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

שאיין לך כל ליגיון וליגיון שאין לו כמה קרקפלין. פרש"י עור ראש אדם מת, וזהו למכשפות במלחמה. וכתב בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' רסב) דעור המת מועיל לעשות בו כישוף להנצל ממכת חרב, וכל מה שיהיה העור קרוב לאדם תהיה פעולתה יותר חזקה, ואין לך קרוב לאדם יותר מאביו ואמו, ופעולה זו היתה נמצאת בימים הקדמונים, והיו אומרים דאין זה בזיון כל כך, כיון שכוונתם לינצל בזכות אבותם ובעורותם, דשטחו אותם בפני הבאים כנגדם לינצל מהם, וכזה מפרש הא דלעיל (קכב.) דגזרו טומאה על עורות אביו ואמו, כדי להפרישם מן המעשה הרע הזה. וכזה ניחא שלא היו חושבין שיש בזה בזיון, אבל מן הטומאה היו נזהרין, וניחא נמי דאע"ג דעור כל אדם אסור בהנאה, היו חושבים שאין בפעולה זו הנאה שלא היו שוטחין אותן לישב עליהם, אלא להצלה בעלמא היו שוטחין וגזרו עליהם טומאה.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

כדי אחיזה. פירוש הרע"ב שהן שני טפחים. וכ"כ הרמב"ם (אבוה"ט פ"א ה"י). ואע"ג דבכל מקום ששינונו כדי אחיזה היינו טפח וכדאמרינן גבי שופר במס' נדה (כו.), וכן לגבי קריעה במס' מועד קטן (כב.) אין אחיזה פחות מטפח. וכתב בשושנים לדוד דה"נ ר"ל טפח אלא שהוא כפול כדאמר אביי טפח כפול, והכא קים להו לרבנן דבהכי משערינן.

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

המרגיל כולו חיבור לטומאה. ע"י בפרש"י. וברמב"ם (פיהמ"ש) כתב והמלאכה השלישית בהפשטה והוא זר מאוד, שיוציא הכבש כולו על מקום רגלו בלבד, וזה הנקרא מרגיל מן רגל, ומוציא העור כולו שלם אין בו חתך ולא קרע, עד שאם תקשור מקומות הרגלים מן העור ומקום הצואר ותפח בו ונפח כולו, וכן מפשיטין אצלנו הרוצים לעשות ממנו נאד להכניס בו מים. ובספר היד כתב (יו"ט פ"ג ה"ו) המפשיט את הבהמה לא ירגיל ביום טוב, כיצד הוא המרגיל זה המוציא כל בשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע וכו'. ומפרש הכס"מ

דף קכ"ה) וכו"ע מודי לרשב"י דעכו"ם איכם מטמאים באהל וא"כ לא יתכן ליישב דהבוייתא ס"ל דעכו"ם מטמא באהל, ועוד יל"ע דאכתי נפ"מ כשהליגיון ברה"י דכה"ג טמא. ובעיקר הדבר מוכח מכאן דגם עור של עכו"ם גזור עליו טומאה אע"ג דדעת תוס' ב"ק י' ע"א דמת עכו"ם מותר בהנאה, צ"ל דכבר גזור בכל גווני דעור אדם מטמא.

דף קכ"ג ע"א

בענין מזהרת כלים ע"י שבירה

גמ'. טלית התחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה שוב אינו חיבור וטהורה. וברש"י ביאר דאע"פ שיש בשירה שלש על שלש ועדיין ראוייה לקבל טומאה טהורה מטומאתה ראשונה דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו ושביריו מקבלין טומאה וכו' והקשה רש"י מהא דמבואר בפרק בהמה המקשה שלשה על שלשה שהיה טמא מדרס ומגע הזב וחלקו טהור מן המדרס ועדיין טמא מגע הזב אלמא טומאת שלש על שלש דחזי ליה לא בטלה מיניה, ותיירץ רש"י התם הוא דהו ע"ה ב' טומאות טומאת מדרס חמורה וטומאת מגע קלה אהניא ליה חלוקה לבטל ממנו טומאת מדרס דתו לא חזי ליה ופשה לה טומאת מגע דחזיא לשלש אצבעות אבל הכא חד שמא כולה טומאה דשלש על שלש היא וקריעה מהניא לבטולי שמא מינה דתו לא פש עלה מידי עכ"ד רש"י.

ומבואר בדברי רש"י דשבירה מטהרת גם אם נשאר עדיין שיעור קב"ט, נאלא דרש"י חילק דהיכא דאיכא ב' טומאות לא פקע רק טומאה אחת ויבואר להלן.

ובתוס' לעיל ע"ג ע"א חלקו על דברי רש"י וכתבו ואין נראה שום סברא לחלק דמ"מ כיון דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה לא פקע מיניה טומאת מגע, ומה שהביא שם בקונטרס ראייה דאע"ג דאית בו שיעור טומאה מ"מ בטלה ע"י קריעה דומיא דכ"ח דשבירתו מטהרתו ושביריו מקבלין טומאה כדאמר באלו טריפות הן וקרקרותיהן, ואין זו שום ראייה דהתם איירי כשיחד שברים אח"כ אבל בלא יחוד לא כמו שמפרש שם עכ"ד התוס', ועיי"ש בתוס' שביארו דהא טלית שהתחיל לקורעה דאיירי בקורע בהרבה מקומות עד שלא נשאר במקום אחד שיעור רוחב שלש.

ומבואר בזה מח' דרש"י ותוס' דרש"י ס"ל דגם אם השברים מקבלין טומאה אפ"ה השבירה מטהרת, ותוס' ס"ל דאם השברים מק"ט ל"ש לומר דהשבירה תטהר. ולכאן צריך לבאר דיסוד מח' בגדר הדין דשבירה מטהרת, [וכדילפי' בכ"ח מקרא דואתו תשברו דשבירה מטהרת] דרש"י ס"ל דהוי הלכה דשבירה הוי דבר המטהר וכמו דטבילה מטהרת ה"נ שבירה מטהרת, ולכן אע"ג דהכלי עדיין ראוי לקב"ט כיון דיש כאן מעשה שבירה, (דכבר אין עומד לשימוש הקודם) יש כאן שבירה המטהרת, אבל תוס' ס"ל דיסוד דין שבירה הוא דאם עשה הכלי למצב שאין ראוי לקבל שבירה נטהר מטומאתו ולכן תמהו תוס' על רש"י דאם נשאר שיעור גע"ג ל"ה שבירה כיון דעדיין ראוי לקב"ט, וכ"ח שנשבר טהור כיון דאין ראוי לקב"ט בלא יחוד, ועיין קוב"ש פסחים אות קנ"ה שביאר כן בקצרה במח' רש"י ותוס', ועיין בס' משנת ר' אהרן טהרות סימן ל' שהאריך הרבה בענין זה, ועיין לקמן אות ד' דהובא דברי רבינו משולם דבשבירת כלי צריך הע"ש דומיא דטבילה, ומבואר להדיא בדבריו דשבירה הוי מטהר כמו טבילה.

**בביאור דברי רש"י דחלוק אם
היה בו טומאה אחת או ב'
טומאות**

(ד) והנה רש"י כתב לחלק בין היכא דהוי ביה
ב' טומאות ונשאר בו גע"ג דכה"ג
נשאר בטומאתו אבל היכא דהוי ביה רק טומאת

מגע פקע גם אם נשאר גע"ג, וצ"ב דממנ"פ כיון
דאיכא טהרת שבירה מה נפ"מ אם הוי טומאה
אחת או ב' טומאות, נוקצת יש לדייק בלשון
התוס' בדף ע"ג ע"א ולא הקשו קושיא זו על
רש"י אלא דהקשו דאין שום סברא דהיכא
דנשאר ביה גע"ג דיהא טהור, ועיין היטב
בלשון הר"ש פכ"ח מכלים משנה ח' שכ' ואין
זו שום סברא לחלק בין טומאה אחת לשתי
טומאות כיון שנשאר בטלית שלש על שלש
שוהו שיעור טומאת מגע היאך יהיה טהור
ומשמע נמי דעיקר הקושיא היא רק דאין יתכן
לטהר כשנשאר שיעור קבלת טומאה, אבל הא
ל"ה קשה להו מה הטעם לחלק בין טומאה
אחת לב' טומאות וצ"ב.

ובמקד"ד סימן נ"ג (דיני בגדים) סק"ב כתב
לבאר דעיקר החילוק אם הוי
טומאה בפנ"ע על כל גע"ג או נגיעה אחת לכל
הבגד דלעיל בבחמה המקשה דכל גע"ג איכא
ביה מגע מדרס א"כ ליכא לטהר ע"י קריעה של
כל הבגד כיון דכל גע"ג הוי ביה קב"ט בפנ"ע,
אבל בטלית י"ל דל"ה נגיעה בכל גע"ג, אלא
נגע במקצת הבגד וממילא נטמא כל הבגד, א"כ
כה"ג כיון שנקרע משם בגד טהור עכת"ד,
ולפ"ד עיקר החילוק אם הוי קב"ט של כל גע"ג
בפנ"ע או קב"ט של כל הבגד, ויל"ע טובא
בדבריו דלפ"ז טלית שנכנסה באוהל המת
דכה"ג הוי קב"ט של כל גע"ג בפנ"ע לא יטהר
בקריעה ואין משמע כן, וכן עיקר הסברא צ"ב
דלכא"ו דין קריעה לא תליא איך הוי הקב"ט,
אלא צריך לדון אם הוי קריעה על הבגד או לא,
ועיקר דבריו אין משמע כן בלשון רש"י אלא
דהחילוק אם הוי טומאה אחת או ב' טומאות.
ולכן נראה לבאר דברי רש"י ע"פ מה דמצינו
חידוש בזה בדברי הרבינו משולם
שהובאו דבריו בתוס' שאנן סוטה כ"ט ובמאירי
שם וכן הועתק הדברים בהגהות מרדכי שבת
(דף פ' ע"א לדפי המרדכי) דכתב לבאר דברי
התו"כ דאיכא טבויי בכ"ח וביאר הרבינו

משולם דהכוונה בכ"ח שנשבר דאע"ג דנטהר
בשבירה עדיין טמא לתרומה עד ההערב שמש,
שהנקיבה והשבירה מועלת כטבילה ולכן פוסל
בתרומה עד הערב שמש, והוסיף שם דשתי
מדות בנשברין דאם נשברו לגמרי פירורין דקין
שאין ראויין לשום כלי בעולם חשוכים כעפרא
בעלמא ואין צריכים הערב שמש, [והיינו דכה"ג
פקע הטומאה ממילא ולא משום טהרת
שבירה], אבל אם ראויים הם לכלי אחר כגון
בגד שנקר רובו ושייר בו כדי מעפות או כ"ח
שניקב וכו' הואיל וכלי הוא לענין אחר וכו'
צריך הערב שמש לתרומה ונעיי"ש מש"כ
מהיכא דשבת ט"ז ע"ב דהיכא דחזר וריתכן הוי
כפנים חדשות וא"צ הע"ש עיש"ה, והוסיף
הרבינו משולם וז"ל ואם לחשך אדם לומר מהא
דאמרינן במס' חולין בטלית שהתחיל לקורעה
כיון שנקרע רובה טהורה, אר"נ ל"ש אלא
בטלית טבולת יום אלמא לטבילה לא בעינן
הערב שמש, תריץ התם דאטלית דאטבלה לא
היה בה אלא טומאת טבויי וכשקרעה בטלה
מתורת טבויי וטהרה לגמרי, כי כן כל קריעה
ושבירה כן הוא דינה כשהוא טמא לגמרי ושברו
השבירה מוציאו מתורת כ"ד ונטהר מטומאתו,
אבל צריך הע"ש כדפרישית, וכשהכלי טבויי
ושברו טהור מטומאת טבויי, ועיי"ש בהמשך
דבריו דהוכיח דכלי לאחר נקיבה עדיין אית ליה
שם כלי ולכן צריך הע"ש, עכ"ד הרבינו משולם
ועיי"ש דר"ת נחלק עליו בתוקף. וכתב דהוי
ט"ס בתו"כ ול"ש הע"ש בכ"ח.

ומבואר בדברי הרבינו משולם דכל כלי
שנשבר הוי דין טהרת שבירה כמו
טבילה ולכן צריך הע"ש, אלא דחילק דאם
הכלי הוא רק טבויי כה"ג השבירה מטהרת
אותו לגמרי, ומבואר דבדין טהרת שבירה תליא
איזה דרגא של טומאה יש דאם הוי טומאה
גמורה מורידו דרגא והוי רק טבויי ואם טבויי
מטהרו לגמרי, וא"כ י"ל דכ"ה סברת רש"י
דהיכא דאיכא טומאה אחת הרי השבירה

מטהרת ופקע טומאתו וקאי בטומאת טבויי,
אבל אם איכא ב' טומאות כה"ג השבירה
מטהרת מטומאה החמורה וקאי בטומאה הקלה,
דכ"ה דיני שבירה דהיא מטהרת מטומאה אחת,
ואם כי דהדברים מחודשים, אבל לכא"ו כ"ה
מהלך הדברים בביאור דברי רש"י.
ובעיקר דברי רבינו משולם דכלי שנשבר
צריך הערב שמש, יל"ע בכלי
שנטמא במת שטעון הנאת גו"ז מה הדין לאחר

11. תוספות מסכת חולין דף קכג עמוד ב ד"ה עולת העוף

עולת העוף לרבי אלעזר בר' שמעון לגזור - וא"ת ומאי קושיא שאני התם דגזירת הכתוב הוא שלא להבדיל [1] וי"ל דמשמע דלא מצריך אלא רוב מצומצם ולהכי פריך דלגזור וה"ל לאצרוכי רוב הנראה לעינים.

• הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד ב

עולת העוף לראב"ש ליגזור. אף דאסור למלוך כל השנים מ"לא יבדיל" מה"ת וא"כ מהו הגזירה, תרצו תוס' שקושיית הגמ' היא שנצריך רוב הנראה לעינים. [2] והרשב"א תירץ דקושיית הגמ' אליבא דמ"ד דלאו דוקא רוב שנים, אלא מותר למלוך כל השנים, ומ"לא יבדיל" רק ילפינן שא"צ להבדיל.

12. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד ב

ועוד עולת העוף לר"א בר"ש ליגזור דילמא לא אתי למיעבד רוב שנים. הא דלא פריך מכל שחיטת בהמה דעלמא דסגי ברוב שנים [וכן מרוב אחד בעוף] דהתם אין לחוש שלא ישחוט הרוב כיון שאין לו שום סיבה לצמצם הרוב, מעולת העוף לראב"ש פריך דכיון דס"ל לראב"ר"ש דאסור למלוך כל השנים. א"כ הוא נזהר על הרוב שלא ימשך יותר מדי, ובזה יש מקום לגזור שמא מחמת זהירותו עלול שלא להגיע לשיעור רוב. ובזה דומה לגזירה דטלית דגם שם הגזירה היא מצד שחם על הטלית שלא לקרעה יותר מדי, ופשוט.

13. ספר שחיטת חולין

בענין טריפה ששחטה מטמאה במוקדשין

גמ'. טהור בטמאה טומאה דאורייתא היא, ומת' הגמ' בטמאה. ומק' הגמ' טריפה בת טמא היא ומת' הגמ' אין כדאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין, וברש"י פירש דמטמאה את המפשיט.

והנה נחלקו הראשונים מה הכוונה מטמאה במוקדשין דרש"י בסוגין פירש דהיינו אם של מוקדשין היא, וכן פירש רש"י לעיל כ' ע"ב, [וכן הוא דעת הבעה"מ כמו דהוכיח הגרעק"א בגליון הרמב"ם פ"ב מאה"ט ה"ח ועיי' לקמן], אבל הרמב"ם בפ"ב מאה"ט ה"ח כתב טריפה שנשחטה אע"פ שהיא טהורה מן התורה אם נגע בה הקודש נטמא מד"ס וזה מעלה יתירה שעשו בקדש עכ"ל, ומבואר דהוי תקנה דכל טריפה מטמאה, אלא דמטמאה רק מוקדשין, וכן הוא ברש"י דף ס"ח ע"ב דמטמאה את המוקדשין מדרכנן, אבל לדעת רש"י הכא תליא בטריפה דדוקא טריפה שהיא מוקדשין תיקנו שמתמאה.

והנה לדעת רש"י בסוגין ניהא הא דמטמאה את המפשיט כיון דהוי תקנה דעשו

טריפה של מוקדשין כאה"ט דעשאוהו כנבילה ולכן מטמאה את המפשיט אע"ג דהוא חולין כיון דטריפה של מוקדשין הוי כאה"ט ולכן מטמאה גם אדם שהוא חולין, אבל לדעת הרמב"ם דאירי לגבי לטמאות מוקדשין צ"ע איך מטמאה את המפשיט.

וצ"ל פשוט דהתקנה דרבנן דעשו את הטריפה כאה"ט לגבי קדשים דהגדר תקנה היתה דלגבי קדשים טריפה נחשבת כאה"ט נואפשר דהביאור דהרי בעי קרא דשחיטת טריפה מוציא מידי טומאת נבילה עיין לעיל ע"ד ע"א לכן גבי קדשים החמירו דהשחיטה אינה מטהרת וממילא מטמאה את אדם הנוגע בה לגבי קדשים.

ומצינן דכוותה במעל"ע שבנדה דמבואר בנדה דף ה' ע"ב דמטמא כ"ח בהיסט ואע"ג דאין מטמאה אלא קודש הכוונה דמטמא כ"ח לגבי לטמאות קודש, דנחשבת כאה"ט לגבי קודש ולכן מטמאה כ"ח ואדם וכלים לגבי קודש, וה"נ בטריפה הוי כן.

והנה הגרעק"א בגליון הרמב"ם שם הוכיח מדברי הבעה"מ דס"ל דתליא אם הטריפה היא של מוקדשין או לא, דלעיל בדף ע"ד ע"ב מקשינן על הא דתנן דעובר שהוציא ידו דר"מ ס"ל דהבשר מגע נבילה, ורבנן ס"ל

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד ב

אבל עור חלים. יש לפרש בב' אופנים, [1] דיש לפרש דבעור אותו מקצת שלא נקרע הוא יותר חזק, ומחמת כן מועיל מקצת זה גם על הרוב שנקרע שכשיתפרנו יהיה חזק כבתחלה. [2] ויש לפרש דמצד מקום הקריעה עצמה, הרי בעור כשתופר מקום הקריעה החיבור יותר חזק ומתאחה מאשר בטלית. ומפירש"י משמע כדרך הראשון שהרי פירש"י חזק הוא ע"י אותו מקצת וכו'.

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד ב

עור טמא מדרס חישוב עליו לרצועות וסנדלים כיון שנתן בו איזמל טהור. במגיני שלמה בשבת מקשה דהא ר"י גופיה ס"ל דרק שינוי מעשה של קלקול מטהרו. וכאן הרי אינו שינוי "לקלקלו". וכתב דצ"ל דהכא איירי בעור שעדיין לא נטמא וכל הנידון הוא לענין לבטלו מתורת "קבלת" טומאה.

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכג עמוד ב

מתביר ר' ירמיה המפשיט בבהמה ובחיה וכו' ואמאי לימא חלים. כבר תמהו התוס' היכי מדמה דין יד להא דאיירי לעיל, ותירוץ התוס' צריך באור. ונראה באור הגמ' [וזהו גם כוונת התוס'] דהש"ס למד דדין יד אינו רק כשמשמש "במציאות" בתורת יד. אלא גם במקום שיש לו "תורת" חיבור, הגם שבמציאות אינו משמש כיד, הוי יד, ולכך מחייב ר' ירמיה על סברת ר"ל דעור כיון דחלים חשוב כאילו כולו מחובר, ולמד ר' ירמיה דטעמא דחלים אין תלוי דוקא במה ש"סופר" ליתפר ולהתאחות, אלא מצד דבכל עור המחובר במקצת וידון כאילו מחובר בכולו. ויש לו "תורת" חיבור על כולו. ולכך פריך ר' ירמיה דכמו שאמר ר"ל בעור שמחובר במקצתו ונידון כאילו מחובר כיון ד"חלים" כמו"כ נימא בעור שהופשט מהבשר ועדיין מחובר במקצתו לבשר דיהא נידון כאילו מחובר כולו. וכיון דיש לו "תורת" חיבור ליטמא משום יד, ומשני ר' אבין דמ"ש ר"ל דעור דחלים מחשיבו לחיבור זהו רק בדבר שסופו להתאחות.

=====

17. דף על הדף מסכת חולין דף קכג עמוד ב

בגמ': כהנים זריזים הן.

בכסף משנה (בפ"ח מה' בית הבחירה הל' י"ב) כתב דלכן אין שבות במקדש משום דכהנים זריזים הן, ובהגה"ה שבשפת אמת ביצה כ' ע"א (ד"ה והנה) הקשה על הכס"מ מעירובין (קג א) דמפרש התם הטעם דמשלשין הפסח עם חשיכה משום דשבות דמקדש במדינה לא גזרו, ואב"י ס"ל התם דבני חבורה זריזים הן, הרי דהא דאין שבות במקדש לא תליא בהך דכהנים זריזין הן. ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה א' ח"ב סימן קמו) שהדבר מבואר כן להדיא כאן דכהנים זריזין הם, וכתב לחלק דדוקא היכא דהגזירה הוא אטו איסור תורה, בזה שייך לומר דאין שבות במקדש, אבל במקום שחכמים אסרו משום דדמי למלאכת תורה והוא מלאכה מדרבנן, מה מועיל דכהנים זריזים הם, דהא מ"מ גוף מלאכה זו אסרו חז"ל.

ובזה מיישב שם מש"כ רש"י במנחות (דף צ"ז) דאע"ג דאין שבות במקדש, מ"מ האי טלטול לאו משום שבות אלא משום דמחזי כבונה וסותר, וא"כ גם זה אינו רק דרבנן, ולמה יהי' אסור במקדש דאינו ג"כ רק שבות, וצע"ג. אמנם ע"פ הנ"ל ניחא, דבשלמא אם משום טלטול הוא דאסרו, וטלטול הרי משום הוצאה הוא דגזרו כמבואר בשבת דף קכ"ג, שייך לומר דאין שבות במקדש דכהנים זריזים הם, אבל אם הטעם דמחזי כמו בונה וסותר, א"כ הוה בונה וסותר מדבריהם, א"כ מה שייך כהנים זריזים הם, וגם אם מחזי כבונה וסותר הוה גזירה שהוא יחשוב שכשם שמותר לבנות ולסתור בזה כמו כן הותר בונה וסותר במקום אחר, א"כ פשיטא דלא מהני מה שהתירו לכהנים זריזים הם, דהא איכא למיחש לזר הרואה שיתיר לעצמו בנין וסתירה במקום אחר, עיין שם.

=====

א. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא/ב

אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת יש [להם] ברומי אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חגור ומלבישין אותו בגדי אדם הראשון ומניחין לו בראשו קרקפלו של רבי ישמעאל ותלו ליה [בצואריה] מתקל [ר'] זוזא דפיזא ומחפין את השווקים באינך ומכריזין לפניו סך קירי פלסתר אחוה דמרנא זייפנא דחמי חמי ולא חמי מאי אהני לרמאה ברמאותיה ולזייפנא בזייפנותיה ומסיימין בה הכי ווי לדין כד יקום דין אמר רב אשי הכשילן פיהם לרשעים אי אמרו זייפנא אחוה דמרנא כדקאמרי השתא דאמרי דמרנא זייפנא מרנא גופיה זייפנא הוא

ב. עיון יעקב (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף יא עמוד ב אות כח

אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם. הא דעשו כן לשבעים שנה אפשר משום דגלות בבל היה רק שבעים שנה וכמאמר דניאל ט' שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלות ולהתם חטאת ולכפר עון לכן בכל ע' שנה שלא נגאלו ישראל עדיין אומרים לו סך קירי פלסתר קץ הגאולה ועיין ברש"י ובתוספות וכפי פשוטו י"ל דכל דבר הבא בריחוק זמן קאמר אחת לשבעים שנה וכה"ג איתא בהוריות אחת לשבעים שנה כוכב עולה ומתעה את הספינה ע"ש ועי"ל דלשבעים שנה יכול לזכור את הדבר כדאיתא בהוריות שמן זית מחזיר תלמודו של שבעים שנה משמע ולא יותר:

ג. ספר עבודה ברורה

אחת לשבעים שנה. ז"ל רבינו חננאל: עוד אחרת יש להם. והוא יום אחד לע' שנה, כלומר תשלום ימי חיי האדם כדכתיב (תהלים צ"י): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", והן ע' שנה גלות הראשונה (של בבל), מביאין אדם שלם וכו', כלומר עשיו שהוא שלם כבש יעקב שהוא חגור, עכ"ל. ביאור לדבריו, שדימו הרומיים גלות של ע' שנה לחיי האדם, שכמו ששבעים שנה הם חיי האדם, גם שבעים שנה מראים על כח אימה לשעבד אומה אחרת, ועל זה עשו יום איד.

ד. ספר עבודה ברורה

והתורת חיים כתב דהשמחה היתה בעיקר אחר שבעים שנים הראשונים, וזה שעשו יום איד כל שבעים שנה אח"כ, לא היה אלא לזכר בעלמא, וז"ל: שעשו זה אחת לשבעים שנה, לפי שבגלות בבל נגאלו בני ישראל לסוף שבעים שנה. לכך בגלות אדום כל שבעים שנה הראשונים חששו בני אדום שמא יחזור הקב"ה ויגאלם לסוף שבעים שנה, וכיון שהגיע סוף שבעים ולא גאלם שמחו ועשו האיד ההוא, ועושין כן בכל שבעים שנה לזכר האיד הראשון, עכ"ל.

והיה נראה דכעין זה כתב התוס' רי"ד, שזה לשונו: פ"י, כנגד גלות בבל, כלומר אומרים שקץ גאולתן שבעים שנה הוא כמו שנגאלו מבבל, וכשמגיעין שבעים שנה ואין נגאלין עושין אותו יום איד, ועוד מצפים עד שבעים אחרים, עכ"ל. אמנם ממה שהוסיף לבסוף "ועוד מצפים עד שבעים אחרים", מוכח דיש כאן שמחה מחודשת כל שבעים שנה - ולא רק זכר בעלמא, והיינו כמו שפירש ויבינו חננאל.

התורה כולה כאשר היה הכלית בריאת האדם מתחילה
ולזה מכנה אותה בגדי אדם הראשון, ומניחין לו
קרקפלו של רבי ישמעאל בראש, פירוש כי מראין לו
נמשכה שירידתו בגוף לארץ להיות בגוף אפשר לו
לסבול יסורין גדולים ואם הוא לדיק יכול לסבול כמו
רבי ישמעאל כהן גדול שסבל היסורין הגדולים
בהפשטה שר פניו כי חין לך יסורין גדולים מזה,
כענין שאמרו הלל מחייב את העניים כן מראין לו
קרקפלו של רבי ישמעאל כהן גדול, כלומר הן רואה
שניתנה הבחירה לאדם לסבול יסורין אף הגדולים
שבגדולים ואם לא תסבול רבי ישמעאל יחייב אותך,
והלו היה צוהריה מתקל זוזא פיזא, פירוש דאדם
רשע יש לו תלמוד שג עולם הזה וכל הון דעלמא לא
יספיק ליה, וריתא בגיעין דף בית הוצא בתוספות
כאן תרי ליסתרא פיזא נחית לעלמא חדא ברומי
וחדא על כל העולם כולו, נמלא דלא נחית על כל
העולם כי אם זוזא פיזא, מיהו זה רק לשון מליצה
לומר שיש ברומי עשירות כנגד כל העולם כולו, ולזה
אמר כאן שתולין לו מתקל זוזא פיזא צוהריה, כלומר
שיש בבחירתך לבחור בתלות עולם הזה עד שלא
תספיק לך כל כסף וזהב שבעולם ותישא על לוארך
רק עזרה המשא של אסיפת הזהב, היינו זוזא, פיזא,
ומחפין את השוקים באיך, פירוש שמראין לו כל
תענוגי העולם הזה הן רבים כאילו כל השוקים
מלאים מזה, וקורין לפניו סך קורי פלסתר, ופירש"י
קורי קצין אחוה דמרא זויפנא, פירוש שאומרים לו
שהסך שיש להקצין כשהוא אחיו של צעל זויפן, כלומר
שמאסף ממון שלא צדיק הוא פלסתר, פירוש אינו
שוב כלום. דחמא חמא דלא חמא לא חמי, פירוש
מי שרוצה זה כל זאת בשכלו יפה רואה ועוז לו כי
נותן אל לבו וכולך בדרך הישר, ודלא חמי שאינו נותן
לב לזה לא חמי, אינו רואה ונכשל מאי אהני ליה
לרמאה ברמאותיה ולזויפנא בזויפנותיה, כלומר ההולך
אחר שרירות לבו הרע ומאסף ממון שלא צדיק אינו
מבני ליה כלום. ומסיימין ביה הכן, ווי לדין כד
יקום דין, כלומר ווי לרשעים כשיהיה חקומה ללדיקים,
ומה דחשיב אותו צין לדידין הוא כענין שאמר לקמן
דף ח' שאדם הראשון קבע ימים עוצים לשם שמיים
והם קבעו לעבודה זרה, הכא גמי דרך האדם לעשות
סעודה ביום שהשלים שבעים שנה והחזיק עמלו בדרך
עוב וישר וראוי באלוהו פעם לרמז על זה ולצדד את
השם על שסייעו לשום על לבו כל זה. והם קבעוהו
לעבודה זרה ששמוחים בכל דבר שעולים בימיהם

דף י"א ע"ב עוד אחרת יש ברומי אחת לשבעים
שנה וכו' דברים הללו לריקים צוהר
הא דאמר שמניחים לו קרקפלא דרבי ישמעאל האיך
אפשר שיתקום שור של אדם מת כל כך שנים,
ועוד איך שייך צעור הנפש מן האדם המת יופי,
וגם הענין הוא תמוה מאד. ולכן נראה דבא לרמז
דכנה בכל דור צאין נשמות חדשות כמו שאמרו כמה
פעמים בש"ס אפשר דרי ודור נקרא שבעים שנה
וזה שאמר עוד אחרת יש ברומי, פירוש ברומי של
עולם היינו למעלה מציאים אדם שלם ומרכיבים אותו
על אדם חוגר, ככוונה כי הנשמה הנחונה כשהיא
למעלה היא שלימה בתכלית השלימות לכן מכנה אותה
בשם אדם שלם והגוף בשם אדם חוגר, שאינו יכול
לילך בעלמו, ומלבישים אותו בגדי אדם הראשון,
פירוש כי קודם שילא לאויר העולם לומדים אותו כל

לגדולה ואומרים להפך סך קורי פלסתר, וכמו
שפירש"י, ומכנין אותו לעשו וליעקב ואומרים שמדתם
היא המדה של עשו הוא הטוב וישראל עם נבל
ויעקב אחיה דמרגא זיפגא אבל באמת ווי לדין כד
יקום דין. (אמת ליעקב מהגאון אבדק"ק ליסא).

ו. ספר עבודה ברורה

ומסיימין בה הכי ווי לדין כד יקום דין. ע'
בדברינו בדבור הקודם בשם כוס הישועות,
דזה אנו אומרים, ולא הרשעים.

אך העבודת עבודה והעץ יוסף פירשו דגם זה הם
אומרים. וז"ל עץ יוסף: סיפר אחד שהיה שם בשעת
מעשה ששמע שאמרו כל המאמר הנ"ל בלשונם, אך סיום
"ווי לדין" וכו' אמרו בלשון הקדש כדי שלא יבינו ההמון
עם, וזהו שאמר "ומסיימין בה הכי ווי לדין" וכו', שהסיום
לבד אמרו בלשון קודש, עכ"ל.

ולפי דברי העץ יוסף נראה לפרש שהם בעצמם
יודעים האמת ורק רוצים שהמון העם לא ידעו מזה, לכן
הם מכחישים גאולתינו.